

Elk kind wil serieus genomen worden.

*(Toespraak gehouden op de Korczakdag, 9 november 2024 te Dordrecht
Inleider: Arie de Bruin, voorzitter Janusz Korczak Stichting)*

Doen we dat niet dan? In onze tijd, zo'n honderd jaar na deze oproep van Janusz Korczak staat het kind toch centraal?

In onze tijd is het gevaar van het idealiseren van het kind ruimschoots aanwezig. In vrijwel alle schoolpannen staat 'het kind centraal'. In de reclamewereld wordt gretig gebruik gemaakt van het stereotiepe beeld van een kind dat weliswaar een beetje ondeugend kan zijn, maar toch heel onschuldig en ontwapenend. 'Alles voor je kind', waarmee het 'verwende-kind-syndroom' op de loer ligt. We leven in een kind-georiënteerde maatschappij, waarin aan de wensen en soms oneigenlijke eisen van kinderen moet worden voldaan. Sommige kinderen groeien op met het idee dat alles om hen draait. Hun goedbedoelende ouders zijn vooral bezig om hun kinderen ongemak te besparen.

Hiermee wordt het kind vooral NIET serieus genomen! Je wordt niet serieus genomen als alles mag 'omdat je nog maar klein bent', of 'omdat je het toch nog niet snapt' of 'omdat wij nou eenmaal beter weten wat goed voor je is'

Maar om het kind tot zijn recht te laten komen is het juist nodig om ook weerstand te bieden. Het kind is namelijk een volwaardig mens, met alles er op en eraan: het gevecht tussen goed en kwaad kent het kind ook.

DIA 4

Een opvoeder die een internaat binnenkomt met de schone illusie dat hij een wereldje binnentreedt van reine, gevoelige en oprechte zieltjes, wier gunsten men gemakkelijk kan verwerven en wier vertrouwen men kan winnen, zal snel ontgoocheld worden.

(Korczak, 1985 (1986), p.163)

Om het kind serieus te kunnen nemen eist Korczak respect voor het kind om te kunnen zijn wie het is, maar niet om te doen of laten wat het wil. Hij eist respect voor het kind als subject, niet als object van onze opvoeding, waarin de macht van de sterkste geldt.

Om de luide roep van het kind naar rechtvaardigheid, de waarheid en ons geweten volledig in slaap te sussen, hebben wij een gemakkelijke leugen bedacht: "Onze kinderen zijn gelukkig. Hun zorgen en ellende zijn snel voorbij. Zij brengen hun dagen door in zorgeloze vreugde. De jeugd met haar vitaliteit vormt immers de lente van het leven."
(Korczak 2007, p. 182)

Vaak nemen wij een kind helemaal niet serieus, omdat wij onszelf voorliegen dat het allemaal wel meevalt, zolang je klein bent. Het is toch de mooiste tijd van je leven? Je kunt heerlijk spelen, je hoeft nog niet te werken. Kleine mensen, kleine verdrietjes... Maar Korczak stelt daar tegenover: "Alle tranen zijn zout, wie dat begrijpt kan kinderen opvoeden"

Wij hebben kinderen het uniform van kinderlijkheid aangetrokken en we geloven dat ze van ons houden, ons respecteren en vertrouwen, dat ze onschuldig, lichtgelovig en dankbaar zijn (Korczak 2010, p. 109)

Korczak laat ons zien dat wij het kind vaak niet serieus nemen als volwaardig mens!

Ja, het kind wil serieus genomen worden als volwaardig mens, een mens zoals jij. En als het niet serieus genomen wordt ontwikkelt het talloze afweermechanismen:

- dan wordt het opstandig, agressief, tegendraads, het wordt druk, springt lekker uit de band (en dat noemen wij dan adhd of zoiets....
- of het trekt zich terug in zichzelf, wordt stil, hoort het niet meer, sluit zich af.... (en dat noemen wij dan het 'autistisch spectrum' en wij zeggen dan "hé, zit niet te dromen, let eens een beetje beter op!"

Wie zou het in zijn hoofd halen om tijdens een lezing bij volwassenen iemand in de zaal aan te spreken met "hé, zit niet te dromen, let eens een beetje beter op!"

En Korczak zegt dan: *Wie zou het in zijn hoofd halen om iemand zomaar opzij te duwen of zelfs een tik te geven? Maar bij kinderen doen we dat gewoon....*

Weliswaar is het geven van een tik, wat problematisch geworden in onze tijd, maar voor het overige permitteren we ons bij kinderen veel van wat we bij volwassenen niet in ons hoofd zouden halen.

Nee, er moet ook in onze tijd nog heel wat gebeuren voor we kinderen echt serieus nemen. Hoe?

Enkele uitspraken:

Tijdens een wandeling in het bos heb ik voor het eerst niet tégen, maar mèt de kinderen gesproken. Ik sprak met hen niet over hoe ik wilde dat zij zouden zijn, maar over hoe zij willen en kunnen zijn.

Kinderen worden niet pas mensen, ze zijn het al, ja, ze zijn mensen en geen poppen; men kan aan hun verstand appelleren en zij antwoorden ons; als we tot hun hart spreken, voelen zij ons.

Als volwassenen ons erom zouden vragen, zouden we hen nog met menige goede raad van dienst kunnen zijn. Wij weten immers het beste wat ons bezighoudt.

Het kind is al een inwoner; een burger en reeds een mens. De kinderjaren – dat is een echt leven, niet een voorbereiding.

Het kind is met verstand uitgerust, het weet wat het nodig heeft, het kent de moeilijkheden en hindernissen in zijn leven.

Korczak plaatst vertrouwen tegenover wantrouwen in de opvoeding. Uiterst kritisch is hij op de wijze waarop wij als volwassenen vaak met kinderen omgaan. Wij laten het kind te weinig zelf dingen ervaren en beleven. We willen eigenlijk over alles wat het doet waken, aldus Korczak. Wij menen dat wij ervaren zijn en zeggen tegen het kind: we hebben het beste met je voor, doe maar wat wij zeggen. Daarmee ontkennen we de eigenheid en de

eigen kracht van het kind. We zitten de ontwikkeling van het kind vaak in de weg, omdat we bang zijn dat het niet goed zal gaan.

Moeten wij dan alles goedvinden? Nooit en te nimmer: anders maken we van een zich vervelende slaaf een tiran die zich verveelt. Door iets te verbieden maken we tenslotte de wil van het kind krachtiger.

Maar het kind serieus nemen betekent ook: grenzen stellen, weerstand bieden, het conflict durven aangaan, maar altijd vanuit volledig respect, in gelijkwaardige dialoog.

Daarom startte Korczak in zijn weeshuis ook een kinderrechtbank, en hij schrijft daarover:

Niemand gaat naar een rechtbank voor zijn plezier. Die rechtbank is ook niet geïnstalleerd voor de aardigheid. Haar taak is recht en orde te bewaren en ervoor te zorgen dat de opvoeder niet als een herder of paardenknecht zeer onbeschaafd met de zweep en geschreeuw gehoorzaamheid moet afdwingen, maar rustig en bezonnen samen met de kinderen nadenkt, overleg pleegt en oordeelt. Kinderen weten namelijk vaak beter wie gelijk heeft of in hoeverre iemand ongelijk heeft.

De rechtbank heeft tot taak orde tussen mensen te scheppen, maar zij wil en kan geen wonderen verrichten. (Korczak, 1984/1986[1920], p. 228vv)

Korczak nam de kinderen ook serieus door hen volledig te betrekken bij de organisatie en de praktische uitvoering in het weeshuis.

Alle kinderen hadden taken, in de keuken, in de groentetuin, de inrichting van de zaal, ieder kind moest zelf zijn bed opmaken, zijn schoenen poetsen, zorgen voor zijn kleding, maar ook als mede-opvoeder. Oudere kinderen werden ingeschakeld als mentor bij de opvoeding van jongeren kinderen.

Dat was geen kinderarbeid, maar het werk van kinderen waarin zij serieus genomen werden. Jij hebt als kind ook verantwoordelijkheid, jij doet er toe, zonder jou gaat het hier niet lukken.

Kinderen werkelijk serieus nemen blijkt een bijna onmogelijke opgave voor volwassenen: *Jullie beweren: "Met kinderen omgaan is vermoeiend" Gelijk hebben jullie. Jullie zeggen: "want we moeten een treetje lager om hen te begrijpen, bukken om hun ideeën te bevatten".*

Een treetje lager, neerbuigen, bukken, je kleiner maken? Jullie vergissen je. Dàt is niet wat ons dwars zit, maar dat we ons moeten uitrekken om bij hun gevoelens te komen. Je uitrekken, op je tenen gaan staan, reikhalzen om niet te kwetsen.

(Korczak, 1999)

Als we kinderen serieus nemen, als we hen met respect behandelen, dan is er hoop voor de toekomst. Want helaas herhalen volwassenen vaak hun onverwerkte trauma's die zij als kind opliepen, in hun volwassen gedrag. Ik vraag me af hoe het mogelijk is dat Trump of Wilders zo respectloos met anderen omgaat en over anderen praat, en hoe het komt dat veel mensen dit nog adoreren ook? Hoe respectloos zijn zij opgevoed?

Korczak zegt:

Een kind dat geslagen wordt, leert slaan.

Een kind dat geminacht wordt, leert minachten.

Maar:

Een kind waarvan gehouden wordt, leert liefhebben

Een kind dat met respect behandeld wordt, leert respecteren.

Een kind dat serieus genomen wordt, leert zichzelf en anderen serieus te nemen.

Daar gaat ons nieuwe jaarboek over, met verhalen over hoe Korczak dat vroeger deed en interviews met mensen die dat nu in hun huidige pedagogische praktijk proberen waar te maken!